

POROČILA, OCENE, ODMEVI . . .

XIX. Poletni seminar slovaškega jezika in kulture

Od 24. julija do 20. avgusta 1983 je v Bratislavi potekal seminar slovaškega jezika in kulture. Namenjen je bil prevajalcem slovaške literature, tujim novinarjem, predavateljem slovaškega jezika in literature, in vsem, ki se iz takšnega ali drugega razloga zanimajo za jezik, literaturo in kulturo tega naroda.

Seminar ni zanimiv le sam na sebi, temveč nudi zanimiv primer predstavljanja nekega naroda. Poglobiti se je vredno predvsem ob vprašanju, kakšen delež ima pri predstavitvi nekega naroda kultura v etnološkem pomenu besede in kakšen odnos do tega so prireditelji želeli ustvariti pri tujcih.

Seminar ima že ustaljeno obliko dela: udeleženci spopolnjujejo znanje jezika na dopoldanskih jezikovnih tečajih, ki so diferencirani glede na stopnjo njihovega jezikovnega znanja. Slavistično usmerjenost so presegla predavanja, ki so bila vsak dan na vrsti za tečaji: vanje so bila namreč vključena tudi širša kulturološka vprašanja. Praktično srečanje s kulturo v ožjem pomenu besede je bilo na sporedu v popoldanskih in večernih urah.

Med predavanji, ki so neposredno zanimiva z etnološkega vidika, so bila: predavanja Emílie Horváthové Letni običaji na Slovaškem, Františka Kalesnega Habáni na Slovaškem, Jána Michálka Kontakti med češkim in slovaškim narodopisjem in Soňa Kovačevičeve Ljudsko rezbarstvo na Slovaškem. O problematiki, zanimivi za etnologa, so spregovorili tudi slavisti, npr. o vprašanjih nezbornega jezika mladine, o pregovorih in njihovem življenjskem kontekstu. O vprašanjih kulture določenih socialnih skupin pa je spregovoril vodja seminarja, slavist Jozef Mistrík, in sicer v predavanju Jezik in ljudska pesem.

Čeprav so bila predavanja v večini namenjena razreševanju jezikovnih vprašanj, se je torej o izvenjezikovni kulturi tokrat govorilo na seminarju tudi teoretično. Glede na to, da je bilo med udeleženci veliko takih, ki potrebujejo prav tako kakor jezikovno izpopolnitev tudi čustvene spodbude za vztrajanje v jezikovnem in siceršnjem izročilu slovaške kulture (potomci izseljencev, pripadniki slovaških manjšin v tujini itn.), je razumljivo, da so prireditelji namenili veliko pozornosti praktičnemu spoznavanju kulturne dediščine. Ta dediščina izhaja iz različnih obdobij in območij Slovaške in tudi iz različnih socialnih skupin.

Oblik seznanjanja z izročilom je bilo več: na krajših ogledih kulturnih znamenitosti Bratislave je obiskovalec spoznal različne vsebine, predstavljene v muzejih, spominskih sobah itn. Mesto samo vsako leto organizira splet prireditev v obliki Kulturnega poletja: klasične koncerte, gledališke igre, literarno — glasbene programe, filme, razstave, programe za otroke, folkorne nastope in športne prireditve. Udeleženec seminarja je tako spoznal, kako danes Bratislavčani zadovoljujejo

svoje kulturne potrebe, hkrati pa se je seznanjal tudi z njihovimi vsebinami.

Ministrstvo kulture je poskrbelo tudi za to, da sta bili s kulturnimi programi obogateni obe enodnevni ekskurziji po zahodni Slovaški in štiridnevni izlet na vzhod. Posebno doživetje je bilo srečanje z vaščani v Selcih, ki so nam po toplem domačem sprejemu predstavili svojo folklorno skupino; vodi jo preprost delavec, ki vedenje o tem, kaj in kako bo učil folklorno skupino, črpa pri starejših vaščanin. Nastopi njihovih otrok sicer tehnično niso tako izbrušeni, kakor so bili drugi, ki smo jih imeli priliko videti, njihova govorica pa je morda prav zato drugačna. Njihov ples ne premore takšnih akrobatskih figur, zato pa so se nastopi odlikovali z živostjo: doživeto so predstavili na primer večer ob preji, običaje ob žetvi, konec paše. Pri tem je imela svoje mesto tudi govorna beseda, s katero so hoteli poudariti živost običaja. Šege, prenešene na oder, so imele za nekatere zanimiv položaj: marsikdo od nastopajočih je namreč v mladosti v konkretnih življenjskih situacijah ravnal na enak način kot zdaj, le da iz drugačnih potreb in v drugačnem okolju.

V času seminarja nam je Ministrstvo kulture namenilo še „folkorna večera“, na katerih pa je bil program bolj „uraden“. Odlikoval se je z večjo umetniško dovršenostjo plesov in pesmi, razkorak med tem, kar so ti plesi v resničnosti predstavljali, in tem, kar so folkorne skupine ponujale nam, pa je bil s tem tudi večji.

Ti nastopi pa so seveda v polni meri ustrezali predstavam o „stilizirani folklori“ in so kot izraz kulturnih hotenj prebivalcev povedali svoje o današnjem Slovaku. Zanimivo pa je, da tudi te skupine niso gradile le na barvitosti noš in akrobatskih figurah, temveč so predstavljale tudi plese drugih socialnih skupin, značilnih za čas do druge svetovne vojne (ples dimnikarjev, zabava meščanov, ciganski ples).

Vsi folklorni nastopi so imeli na navzoče pričakovan učinek: namen, da tujci odnesejo domov dovolj emocionalno podprt vtis o bogastvu slovaške folklore, je bil s tem dosežen. Pozornejši oko pa je zasledilo tudi prizadevanje, da bi ob vsej stilizaciji prikazali tudi različke in dinamiko resničnega življenja v preteklosti.

Folklorne skupine so nas na določen način seznanjale s kulturo preteklosti in sedanjosti, na ekskurziji pa smo se z nekaterimi pričevanji načina življenja posamičnih socialnih skupin srečali tudi v muzejih. V dveh gradovih z ohranjeno notranjostjo so nam predstavili življenje slovaške „šlachte“ in njenih podložnikov. Morda je prav sreča, da imajo več ohranjenih gradov, pripomogla, da svoje pretekle kulture kljub njenemu izrazito agrarnemu značaju ne predstavljajo le kot kulturo kmečkega prebivalstva, temveč tudi kot kulturo fevdalcev, obrtnikov in socialnih skupin, na katere niso ponosni (cigani).

Ljubiteljem slikovitosti materialne kulture se je najbolj vtisnil v spomin obisk vasi Čičmani, ki je znana po poslikanih hišah, in obisk skansna v Zuberčih. Vrednotenje tega, kar ponuja skupina hiš oz. umetno sestavljena vas, predstavljena v

muzeju na prostem, je bilo odvisno ne le od razlage kustosa, temveč tudi od obiskovalca: nekdo je skansen sprejel kot sredstvo za vrnitev v preteklost, drugi se je zavedal njegove muzealne zasnovanosti, na večino pa je idilična „vas“ delovala ne le informativno, temveč tudi emocionalno.

Seminar za tujce, kakršen je seminar slovaškega jezika, torej odpira zanimivo vprašanje načina seznanjanja s kulturo določenega naroda. Način, ki se ga poslužujejo v Bratislavi, je pri udeležencih seminarja dosegel svoj namen: vsakdo, ki je sledil prizadevanjem organizatorjev, je imel ob odhodu neko predstavo ne le o jeziku, temveč prav tako o pretekli in sedanji kulturi. Kakšen odnos si je ustvaril do tega, pa je bilo odvisno od posameznika oz. od njegovega sistema vrednotenja.

MARJANCA FTIČAR

POROČILO

o udeležbi na XI. mednarodnem kongresu antropoloških in etnoloških znanosti (XI. International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences — XI. ICAES)
Quebec, Vancouver, 14.—25. 8. 1983.

Povabilo za udeležbo na omenjenem kongresu sem v imenu sekretariata kongresa prejel sredi leta 1982 s strani organizatorja filmske sekcije, gospoda Pierra M. Stevensa sicer sodelavca National Film Television and Sound Archives v Ottawi (Kanada). Zaprošil me je, naj izdelam predlog programa jugoslovanskih etnoloških filmov za to veliko mednarodno prireditev. Poslal sem mu seznam desetih najzanimivejših jugoslovanskih filmov zadnjega desetletja. Izbral je tri naslove, in sicer dva makedonska (Dae, 1979 in Sunet, 1981) in slovenskega Opre Roma (1983). Hkrati sem prijavil in poslal tudi svoj referat za eno od sekcij Kongresa — F—49, Anthropological perspectives in the production of ethnographic film and video for general public audiences. Referat ima naslov Slovenski etnološki film in šola. Govori o izkušnjah slovenskih etnologov pri izdelavi serije šolskih etnoloških filmov Kako živimo, ki je nastajala v obdobju 1978 — 1982 pri DDU Univerzum v Ljubljani. Za ponazorilo sem nesel v Kanado tudi enega od filmov te serije, za dodatno informacijo o slovenskem etnološkem filmu pa še več izvodov svoje knjige Filmografija etnološkega filma 1905 — 1980.

Iz povedanega sledi, da je bilo moje zanimanje na tem kongresu osredotočeno na vizualno antropologijo oz. etnologijo, ki je v Sloveniji in Jugoslaviji s teoretičnega in organizacijskega vidika še deficitarno področje. Pričakovati je bilo, da bo udeležba na kongresu omogočala bolj prejemanje kot dajanje informacij na tem področju.

Program mojega bivanja v Kanadi je bil razdeljen na dva dela, kakor je narekovala organizacija kongresa v dveh fazah. Prvi del programa se je odvijal v Quebec Cityju, kamor sem pripotoval v soboto, 13. 8. 1983. Izkazalo se je, da smo v jugoslovanski „delegaciji“ štirje etnologi in en antropolog. Vsi smo se udeležili slavnostne otvoritve kongresa, ki je bila v gledališču univerzitetnega mesta Univerze Laval, največje frankofonske univerze v severni Ameriki, v nedeljo 14. 8. 1983, ob 10 dopoldne. V ponedeljek se je začel strokovni del po delovnih sekcijah. Vsak dan je potekalo hkrati okoli 40 sekcij. Vsaka je imela svojega predsednika in več referentov. Posameznik je mogel v enem dnevu slediti največ dvema sekcijama, v najslabšem primeru samo eni. To je posameznim udeležencem onemogočalo pregled nad celotnim delom kongresa, še posebej ker referati ali povzetki niso bili predhodno natisnjeni.

Filmski program prve faze kongresa v Quebecu je bil sestavljen tako, da bi udeleženci spoznali predvsem kanadsko problematiko (Indijance, Eskime in sploh kulturo severnega polarnega kroga) in delo kanadskih filmskih producentov. Prvi vzporedni program je prikazoval klasike svetovnega etnološkega filma (Jeana Roucha, Roberta Flahertyja, Chrisa Markerja, Margaret Mead, Roberta Gardnerja), drugi vzporedni program pa najnovejše, nepoznane etnološke filme, ki še niso doživeli premiere oz. ocenitve. Prva programa sta bila v celoti sestavljena iz fonda videoteke univerze Laval (Cinémathèque), ki deluje v okviru Bibliothèque de l'Université Laval. Bogastvo gradiva videoteke me je spodbudilo, da sem obiskal to zanimivo institucijo in bil toplo sprejet. V spremstvu vodilnih delavcev sem si ogledal delovne prostore videoteke in zvedel vse o njeni ustanovitvi, organizaciji in delovanju. Videoteka univerze Laval zbira tudi evropsko gradivo, zato so njeni predstavniki z zanimanjem sprejeli v dar izvod Filmografije slovenskega etnološkega filma.

V tesni zvezi z videoteko je Service de l'Audiovisuel, ki služi profesorjem in študentom univerze za izdelavo audiovizualnih pripomočkov pri študiju. Zadnjih 10 let se ta služba poslužuje izključno elektronske video tehnike, ker je film v primerjavi z njo predrag. Na oddelku je zaposlenih 80 delavcev. Na razplago imajo več TV studijev, naj-sodobnejšo opremo za študijsko in zunanje delo, sposojevalnico tehnike za študente in profesorje, v njihovem okviru pa deluje tudi fonolaboratorij za učenje tujih jezikov. Vsaka fakulteta univerze Laval pa ima spet svojo tehniko in osebje za predvajanje audiovizualnih pripomočkov. Service de l'Audiovisuel izdela vsako leto okoli 50 edukativnih enot na videokaseti, po scenarijih posameznih profesorjev. Številne vizualije pa pripravijo sami študentje s sposojeno opremo in tehnično pomočjo profesionalnega osebja. Impresivnost tega oddelka naj ilustrira in dopolni podatek o velikosti univerze Laval na njenih fakultetah (od tehnike, do umetnosti) študira 20.000 študentov, zaposlenih pa je 5000 profesorjev.

Ogled odličnih kanadskih dokumentarcev o Indijancih in Eskimih, nekaterih klasičnih etnolo-